

нгу із різних блоків, до яких увійшли: командний тренінг, тренінг асертивності, комунікативний, управлінської компетентності, тренінг креативності.

Загальна змістово-структурна модель психологічного забезпечення підвищення кваліфікації державних службовців показана на Рис. 1. Модель є достатньо гнучкою і динамічною, її елементи можуть бути реалізовані як у тісному взаємозв'язку, так і окремими блоками психологічного супроводу.

Розроблена нами і представлена у публікації змістово-структурна модель психологічного забезпечення підвищення кваліфікації державних службовців є системним конструктором, кожен елемент якого відображає певну складову загального змісту.

Висновки. Отже, проведене нами і описане у публікації дослідження не висчерпує усіх аспектів означеної проблеми. Актуальними в умовах сьогодення і такими, що потребують вирішення, вважаємо ґрунтовне дослідження методологічних засад психологічного забезпечення професійного розвитку у сфері державної служби; обґрунтування психологічних основ системи компенсації психофізіологічної затратності професійної діяльності державних службовців.

Література:

1. Кокун О.М. Теоретичні та практичні засади психологічного забезпечення професійного становлення особистості // Матеріали II Всеукраїнського психологічного конгресу, присвяченого 110 річниці від дня народження Г.С.Костюка (19-20 квітня 2010 р.). –Т. III. – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010. – С. 167-171.

2. Старовойтенко Е.Б. Жизненные отношения личности: модели психологического развития. – К.: Либідь, 1992. – 216 с.

3. Міляєва В.Р., Бісик Ю.М. Використання психологічних тренінгів для вдосконалення фахової підготовки державних службовців // Практична психологія та соціальна робота. - 2010. - №11. - С. 56-69.

4. Міляєва В.Р. Роль професійної компетентності в процесі підвищення кваліфікації державних службовців // Актуальні проблеми психології. // Збірник наукових праць Інститут психології ім. Г.С.Костюка АПН України. – 2009. – Том 18, частина 2. – С. 129-142.

ФОРМУВАННЯ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ХОРЕОГРАФІЇ У КЛАСІ ГРИ НА БАНДУРІ

УДК: 378.013+780.7+792.82+784.19
Кожбахтєєва Н.Ф., Підмазко О. В.

У статті розглядається музично-інструментальна підготовка студентів-хореографів у класі бандури, як фахова компетенція, зроблено огляд наукової літератури, визначено ефективні форми й методи роботи зі студентами-хореографами.

Ключові слова: музично-інструментальна підготовка, компетенція, фахова компетенція, форми й методи роботи.

В статье рассматривается музыкально-инструментальная подготовка студентов-хореографов в классе бандуры, как профессиональная компетенция, сделан обзор научной литературы, определены эффективные формы и методы работы со студентами-хореографами.

Ключевые слова: музыкально-инструментальная подготовка, компетентность, компетенция, профессиональная компетенция, формы и методы работы.

Musically instrumental preparation of students-choreographers in the class of bandura, as professional jurisdiction is examined in the article the review of scientific literature is made, effective forms and methods of work with students-choreographers are defined.

Keywords: musically instrumental preparation, competence, jurisdiction, professional jurisdiction, forms and methods of work.

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства перед освітою XXI століття постають важливі завдання, що спрямовані на розвиток творчої, інформованої, конкурентоспроможної особистості, здатної до самонавчання, саморозвитку й самореалізації у професії та життєдіяльності. Поставлені завдання потребують модернізації освіти у напрямку задоволення потреб у науково-методичному забезпеченні, вдосконаленні змісту й методів навчання та виховання молодого покоління на всіх рівнях і в усіх ланках національної системи освіти.

Метою традиційної освіти було озброєння фахівця знаннями, вміннями, навичками. Сьогодні такий підхід виявився недостатнім, особливо для підготовки майбутніх учителів, які, в свою чергу, отримавши професію, будуть навчати та виховувати майбутні покоління школярів. Вчителі мистецьких дисциплін не є виключенням. Сьогодні молодий фахівець повинен вміти практично вирішувати професійні проблеми, які пов'язані з різними аспектами його діяльності, а успішність їх вирішення залежить від рівня його загальнопрофесійної компетентності та фахових вузькоспеціалізованих компетенцій.

Інтенсивність процесів оновлювання в суспільстві актуалізує проблему підготовки вчителя-вихователя, спроможного вийти за межі власного навчального предмета, що знайшло свій відгук у розширенні спектру музично-педагогічних спеціальностей та додаткових спеціалізацій майбутніх учителів («Музичне мистецтво і художня культура», «Музичне мистецтво і режисура музично-виховних заходів», «Хореографія» та ін.), і, в свою чергу, послугувало підставою для розширення кола інтегративних міждисциплінарних зв'язків у підготовці фахівців.

Підготовка вчителів-хореографів орієнтована на засвоєння різних видів виконавської творчості і характеризується багатоплановістю й різноманітністю. Вчитель хореографії повинен бути водночас педагогом вихователем, орієнтуватися в теорії та історії хореографічного мистецтва, знати методику викладання хореографії, вести різні види позакласної роботи (навчання учнів хореографічного мистецтва, постановка концертних танцювальних номерів,

постановка хореографічних композицій у дитячих музичних спектаклях, хореографічних номерів у театралізованих святах та ін.). Володіння будь-яким музичним інструментом розширює можливості вчителя-хореографа і поглиблює його професійні знання, а тому є однією з важливих фахових компетенцій. Практика показує, що цей напрям підготовки вчителів хореографії ще не отримав потрібного розповсюдження, а також ще не став предметом досліджень науковців і не знайшов свого висвітлення в науковій літературі.

У контексті впровадження компетентнісного підходу, який зорієнтований на практичні результати, ми виявили низку суперечностей, що виникли в процесі зростання вимог до змісту та якості підготовки вчителів хореографії, розширення спектру їх професійних компетенцій:

- між сучасними вимогами до якості професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя хореографії й недостатньою мобільністю реагування у практиці навчання у ВНЗ на зростаючі вимоги;

- між сучасними вимогами до змісту хореографічно-педагогічної діяльності та недостатнім рівнем або відсутністю уваги до музично-інструментальної підготовки майбутнього вчителя хореографії, як фахової компетенції;

- між потребою в успішному формуванні музично-інструментальної компетенції майбутнього вчителя хореографії і відсутністю відповідної системної роботи із використанням інноваційних форм і методів у процесі фахової підготовки.

Розв'язання зазначених протиріч потребує комплексу педагогічних засобів. Одним з таких засобів є формування музично-інструментальної компетентності, як поєднання фахових знань, умінь і навичок, також формування музично-інструментальної компетенції майбутніх вчителів хореографії як такої, що поглиблює і розширює професійні уміння.

Терміни «компетентності» та «компетенції» давно використовуються у науковій педагогічній літературі, але не мають однозначного розуміння сутності цих понять. Одні вчені вважають їх синонімами, інші розділяють ці поняття на різних підставах. В якості центрального поняття модернізації освітнього процесу виступає поняття «професійна компетентність» учителя. Поняття «професійна компетентність» ширше, ніж сума знань, умінь і навичок, тому що включає всі сторони діяльності: знаннєву, технологічну, ціннісно-мотиваційну тощо.

Термін «компетенція» сьогодні широко використовується там, де йдеться про навчання й виховання. Такі автори, як В.О. Кальней та С.Е. Шишов розуміють компетенцію як загальну здібність, що ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях, схильностях, які придбані завдяки навчанню [9:72].

У словниках термін «компетенція» визначається як коло питань, у яких хто-небудь достатньо обізнаний [6:288], або в яких ця особистість має певні повноваження, знання, досвід [7:282]. Компетенція породжує уміння, дії.

Розуміння терміну «компетенція» відрізняється від розуміння терміну «уміння», оскільки «уміння» - це дія у специфічній ситуації, це прояв компетенції, більш загальної підготовленості до дії. Слід зазначити, що тільки вміння підлягають спостереженню, а компетенція – це характеристика, яку можна витягти із спостережень за діями або вміннями. Компетенцію також можна

розглядати як можливість запровадження зв'язків між знаннями та ситуацією або, в більш широкому значенні, як здатність віднайти процедуру, що підходить для вирішення проблеми [4].

Поняття «компетенція» створює можливості для віддзеркалення єдності теоретичної і практичної готовності випускника до здійснення цілісної діяльності (компетентність завжди виявляється в діяльності). Природа компетентності така, що вона може виявлятися тільки в органічній єдності з цінностями людини. На практиці змістом діяльності, що має особову цінність, може бути досягнення конкретного результату або формування способу поведінки [4].

Українські вчені О. Крисан, О. Локшина, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко вважають, що компетентності є своєрідними комплексами знань, умінь і ставлень, що набуваються в навчанні й дозволяють людині розуміти, тобто ідентифікувати та оцінювати в різних контекстах проблеми, що є характерними для різних сфер діяльності.

В українській педагогіці спостерігаються певні змістовні відмінності між науково-теоретичним і науково-практичним підходами до трактування компетентності. Так, С. Клепко, аналізуючи термін «компетентність», пропонує такий ланцюг визначень, що характеризує обсяг розуміння даного терміну: «проінформованість», «обізнаність», «досвідченість», «авторитетність» [3].

Поняття професійної компетентності вчителя формується в довідковій літературі наступним чином: «володіння вчителем необхідною кількістю знань, умінь і навичок, що визначають сформованість його педагогічної діяльності, педагогічного спілкування і особистості вчителя як носія певних цінностей, ідеалів і педагогічної свідомості» [5:62].

На думку В.А. Адольфа, «професійна компетентність - це складне утворення, що включає в себе комплекс знань, умінь, властивостей і особистісних якостей, які забезпечують варіативність, оптимізацію та ефективність побудови навчально-виховного процесу» [1].

Розглядаючи наступний підхід до професійної компетентності вчителя, зазначимо, що, згідно з теорією змісту навчальної діяльності, головним змістом навчання повинні бути загальні способи дій з вирішення широкого кола завдань, щоб діяльність тих, хто навчається, була зорієнтована на опанування цими загальними способами. Відповідно до цього положення ряд вчених (В.О. Сластьонін, С.А. Спірін, О.І. Міщенко) розглядають професійну компетентність майбутнього вчителя як міру результативності його діяльності під час вирішення педагогічних завдань.

Означений підхід характеризується рядом позитивних особливостей. По-перше, визначення професійної компетентності мірою результативності діяльності вчителя дозволяє підійти до неї як до багаторівневого явища. По-друге, різноманітність педагогічних завдань, що вирішуються в процесі освіти, й складна структура діяльності свідчать про багатогранний, багатофункціональний характер професійної компетентності. По-третє, практична діяльність учителя реалізується в системі педагогічних завдань.

Професійна компетентність вчителя хореографії включає в себе здатність учителя до ефективного здійснення своєї професійної діяльності, володіння вчителем необхідною сумою знань, умінь і навичок, що визнача-

ють сформованість його педагогічної діяльності, педагогічного спілкування й особистості вчителя як носія певних цінностей, ідеалів і педагогічної свідомості.

Вирішення проблеми формування професійної компетентності вчителів хореографії здійснюється в класі гри на бандурі за рахунок формування музично-інструментальної компетенції у процесі комплексної фахової підготовки майбутніх вчителів хореографії в рамках компетентнісного підходу.

Метою даної статті є висвітлення форм і методів музично-інструментальної підготовки майбутніх вчителів-хореографів у класі гри на бандурі, як однієї з фахових компетенцій.

Мистецтво хореографії найтіснішим чином пов'язане з музикою, отож і хореографічний образ, його розвиток доцільно розглядати в тісній взаємодії з музичним твором.

Музика – основа хореографічного твору, і від неї залежить, яким чином буде сприйматися хореографічний номер глядачем. Музика повинна відповідати ідейному задуму хореографа і допомагати йому в розкритті образу. Під час сприймання музики в уяві хореографа спочатку виникає музичний образ, потім після кропіткої роботи з'являється хореографічний образ. І якщо музичний образ зливається з хореографічним, несучи ідейне навантаження – можна з упевненістю сказати, що номер удався.

При створенні художнього образу велике значення має світогляд хореографа. А тому він повинен вміти спостерігати життя, володіти асоціативним і хореографічним мисленням, вдало застосовувати знання з композиційної і драматургічної побудови танцю, бути хорошим режисером, музикантом і психологом. Аналізуючи весь комплекс одержаних знань, вражень, хореограф виробляє своє судження, свій погляд. Уміння вибрати найголовніше, суттєвіше і донести це до глядача відіграє велику роль для кінцевого результату роботи – створення хореографічного образу. Але мало бачити, досліджувати, потрібно ще й вміти узагальнювати [8].

Від уміння узагальнювати образ, зробити його типовим у тісному взаємозв'язку з грамотно побудованим сюжетом залежить вагомість створеного твору і його успіх у глядача. В першу чергу, для створення художньо-правдивого образу, вчитель-хореограф повинен бути професіоналом вищого рівня, досконало знати не тільки технологію хореографічного мистецтва, але й музичну мову, засоби її виразності та вміти проаналізувати музичний твір, щоб визначити його форму, стиль, характер, музичну характеристику кожного персонажу, вєдино пов'язати розвиток хореографічних образів з розвитком музичної форми, знати хореографічний фольклор, щоб герої були наділені національними рисами [2].

Означені вимоги до фахової компетентності майбутніх учителів хореографії дають змогу постановки наступних навчальних завдань у класі гри на бандурі:

- формування музично-пізнавального інтересу студентів;
- освоєння техніки гри на бандурі;
- ознайомлення з багатофункціональністю використання бандури;
- усвідомлення можливостей застосування бандури в професійній діяльності вчителів-хореографів;

- вивчення зв'язків бандурного мистецтва та хореографії в історичному аспекті;

- розвиток традицій, культури, художньої творчості, збереження історико-культурної спадщини народного мистецтва;

- використання інноваційних підходів з орієнтацією на студентів з різною довузівською підготовкою;

- розробка ефективних інноваційних форм, методів, прийомів навчання гри на бандурі та створення умов для успішного формування музично-інструментальної компетенції майбутніх вчителів-хореографів;

У рамках компетентнісного підходу музично-інструментальна освіта майбутніх учителів хореографів у класі гри на бандурі орієнтована на вироблення позитивної мотивації; активізацію самостійної пізнавальної діяльності, яка засновується на вмінні набувати знання з різних джерел інформації і слугує основою для розширення загального, мистецького та професійного кругозору; формування вмінь розв'язання професійних завдань. За таким підходом навчальна діяльність студента набуває дослідницько-перетворювального характеру, являючи собою синтез когнітивного, практичного й особистісного досвіду. Виступаючи результатом навчання, компетентність у сфері музично-інструментальної освіти стає наслідком саморозвитку й самонавчання індивіда [10].

Реалізація досвіду самостійної пізнавальної діяльності в класі гри на бандурі здійснюється з використанням таких форм роботи, як «Круглий стіл», «Інтерв'ю з цікавими людьми», дискусії, тематичні концерти. Підготовка і проведення заходів студентами забезпечуються методичною підтримкою з боку педагога, з опорою на методи проблемного навчання, співробітництва, ігрові та ін.

Для озброєння майбутніх учителів хореографії певною кількістю репертуару, який за необхідністю, в перспективі, можна використовувати в практичній діяльності, застосовується метод «музичних колекцій». Виконання «музичних колекцій» супроводжується розповіддю студента. Оскільки музично-педагогічний репертуар студентів-хореографів орієнтований, в основному, на опанування народної музики, розповідь включає в себе історичну довідку (що це за танець? Як він виник? В якій місцевості був розповсюджений? Ким були його виконавці? Чи має цей танець зв'язки з бандурним мистецтвом?), характеристику музичного образу; характеристику музичного стилю та ін. Підготовка таких розповідей допомагає майбутнім вчителям хореографії більш глибоко занурюватися в історію мистецтва, знаходити невідомі історичні факти, краще розуміти музичну мову та її зв'язок з мовою жестів, пластичного руху, допомагає у створенні сценічної постановки танців.

Робота з музичними колекціями сприяє активізації пізнавальної діяльності, творчого потенціалу, навички самостійно-пошукової роботи, допомагає набутти вміння художнього прочитання музичного тексту, оскільки у хореографів більш розвинена ритмічна сторона сприйняття і відтворення музичного тексту. В процесі вивчення й виконання інструментальних творів студенти розвиваються емоційно, вчать адекватно інтерпретувати музичні твори, на практиці вчать аналізувати та узагальнювати музичний матеріал.

Одним з напрямків роботи з хореографами в класі бандури є розвиток їх концертмейстерських навичок, умінь підбирати за слухом танцювальні мелодії та акомпанемент до нескладних мелодій, імпровізувати, стилізувати народну музику. В процесі роботи враховується довузівська музична підготовка студентів (без підготовки, музична школа, училище мистецтв та ін.), програма навчання будується за принципом поступового ускладнення. Широко використовуються методи колективної роботи студентів-хореографів зі студентами-музикантами, що впливає на формування пізнавального інтересу, якість технічного освоєння інструменту.

Концертмейстерська практика студентів-хореографів спрямована на формування умінь діяти в ансамблі, миттєво реагувати на будь-які відхилення від стандартної ситуації, здатності своєчасно «підтримати» або «повести за собою», а також, навпаки, «не заважати», відійти на задній план.

Найбільш цікавим і практично необхідним для майбутніх хореографів є методи імпровізації та стилізації народної музики. Ці методи допомагають удосконалити народну музику, роблять її більш сучасною та цікавою для сприйняття сучасною молоддю.

Впровадження методів імпровізації та стилізації народної музики здійснювалося поетапно з поступовим ускладненням завдань. Початковий етап було присвячено ознайомленню студентів-хореографів з оригінальними та стилізованими зразками народної музики. Наступний етап був присвячений підготовчій роботі – застосовувалися різні види інструментальних вправ, орієнтованих на вдосконалення музично-ритмічної сфери (опанування складних ритмічних малюнків), яка у хореографів виконує одну з провідних ролей. Метою цього етапу було впровадження основних ритмічних елементів стилізації та включення слухового аналізу щодо стилізованих елементів гармонії. Студенти отримували важливу теоретичну інформацію, яку зразу ж вживали на практиці, а також удосконаливали техніку гри на бандурі. На останньому етапі було підключено метод імпровізації, який також був спрямований на задоволення професійних потреб хореографів. Елементами імпровізації було створення композиції у заданому жанрі – марш, вальс, полька, босанова та ін. Студенти були ознайомлені з технологією імпровізації (вивчався теоретичний матеріал, практично відпрацьовувалися окремі елементи, визначався алгоритм поєднання окремих елементів в одне ціле та ін.). Також студентам пропонувалося вивчити найбільш доступні за складністю ритмоформули, які використовуються в естрадній музиці, джазовій та ін.

Формування музично-інструментальної компетенції майбутніх учителів хореографії – це важливий аспект фахової підготовки, який потребує пошуку нових підходів у викладанні та впровадження спеціально організованої методики з урахуванням основного фаху студентів та рівня їх довузівської музично-інструментальної підготовки. Найбільш ефективними методами за всіма напрямками музично-інструментальної підготовки в класі бандури (формування світогляду студентів, їх мотиваційної сфери, техніки гри на бандурі та ін.) виявилися методи творчого характеру та нестандартні форми роботи. Впроваджена методика дозволила поглибити професійні знання майбутніх учителів хореографії, озброїти практичними вміннями гри на бандурі,

освоїти певний репертуар, отримати навички імпровізації та стилізації народної музики.

Література:

1. Адольф В.А. Профессиональная компетентность современного учителя [Текст] / Краснояр. ун-т, Красноярск, 1998. - 118 с.
2. Зайцев С.В. Основы народно-сценичного танцю: навч. посіб./ С.В.Зайцев. - К., 1975. - Ч. 1.
3. Клепко С. Компетенція освіти: Обмеження та перспективи / С.Клепко // Завуч. - 2005. - №19 (241). - С. 13-18.
4. Кобрить К.В. Компетентність та компетенція: Сучасні підходи до визначення сутності понять / К.В.Кобрить // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей [Зб. наук. пр.] / За ред. О.М.Отяч. - Чернівці: Зелена Буковина, - 2010. - С. 253.
5. Коджаспирова, Г. М., Коджаспиров, А. Ю. Педагогический словарь [Текст] / Г.М. Коджаспирова, А.Ю. Коджаспиров: Для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений. - М.: Издательский центр «Академия», 2000.
6. Ожегов С.И. Словарь русского языка – М.: Сов. Энциклопедия, 1964. – С. 288-289.
7. Словник іншомовних слів / Уклад. С.М. Морозов, Л.М. Шкарапута. – К.: Наукова думка, 2000. – 680с. – С. 282.
8. Семак О.О. Естетична свідомість людини і її розвиток засобами хореографії // Проблеми загальної та педагогічної психології [зб. наук. пр. Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України] / За ред. Максименка С.Д. – К., 2000. - Т.2. - Ч.2. – С. 48-54.
9. Шишов С.Е. Мониторинг качества образования в школе / С.Е. Шишов, В.А. Кальней. – М.: Педагогическое общество России, 1999. - С. 72-84.
10. Щолокова О.П. Проблема якості вищої музично-педагогічної освіти в контексті системного аналізу//Наукові записки НДУ ім.М.Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2008. – № 4. – С. 16-19.

ЗБАГАЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІНІЦІАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПЕРШОКЛАСНИКА ЗАСОБАМИ ІМПРОВІЗАЦІЇ

УДК 373.31:37.017.92

Старинська О.В.

ОБОГАЩЕНИЕ ИНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ИНИЦИАТИВНОГО ПОТЕНЦИАЛА ПЕРВОКЛАСНИКА СРЕДСТВАМИ ИМПРОВИЗАЦИИ

Старинская Е.В.

В статье представлена структурная модель интеллектуально-инициативного потенциала первоклассника; анализируется понятие импровизации как лаборатории формирования новых гипотез, открытий; раскрываются формы инсценизации их эффективности как способа обогащения интеллектуально-инициативного потенциала первоклассника.